Stran

GLASILO KROMBERKA IN LOK - Letnik III., št. 5, 20. junij 2009

Spoštovane sokrajanke in sokrajani,

pred vami je peta izdaja našega krajevnega glasila, tokrat prvič z novo urednico. Gospe Jani Skok se ob tem iskreno zahvaljujem za njen trud in istočasno pozdravljam našo svežo moč gospo Urško Testen.

Živimo v turbulentnih in za marsikoga hudih časih, gospodarska kriza pa ni zaobšla niti našega ožjega območja. V minulih mesecih smo bili priča agoniji in stečaju nekoč enega od paradnih konj Kromberka – MIP-a. Tudi drugo gospodarstvo na Goriškem je močno prizadeto in marsikdo med vami upravičeno zaskrbljeno gleda v prihodnost.

A pravi odgovor nikakor ni malodušje, temveč to, da poskusimo ponovno odkriti marsikje že pozabljene ideale (vaških) skupnosti. V krizi je toliko bolj pomembno, da vložimo dodatne napore v graditev medosebnih odnosov ter tako s pozitivno energijo pomagamo premagovati težave, s katerimi so soočeni naši sosedje ali prijatelji. Pozitivna misel in topla beseda včasih zares delajo čudeže.

Tudi pri vodenju KS se vsako leto srečujemo z nižjim proračunom in sredstva, ki jih mestna občina namenja naši KS, so bila v letu 2009 praktično prepolovljena. Edini odgovor na tako situacijo je v povezovanju in volonterskem udejstvovanju vseh pozitivno mislečih krajank in krajanov. In mogoče bomo ravno zaradi krize celo opravili neke vrste zrelostni izpit. Doslej smo naredili le tisto, za kar smo imeli denar. Zdaj, ko denarja ni več za nič, smo prisiljeni iskati druge načine in konec letošnjega leta bo pokazal, iz kakšnega testa smo.

V imenu Sveta KS Kromberk Loke prejmite čestitke ob bližajočem se krajevnem prazniku. Letos bomo osrednjo prireditev, ki bo 20. junija, prvič organizirali ob kromberškem gradu in prav veseli smo, da bomo ta zares eminentni prostor v naši krajevni skupnosti še bolj približali našim krajankam in krajanom.
Iskreno vabljeni.
V imenu sveta KS pa še posebej čestitam preživelim internirankam, ki pooseblja-jo praznik naše KS.

Robert Golob

27. april - dan upora proti okupatorju

Čas, ko pomlad zasije v polnem razcvetu, čas, ki se približa najlepšemu mesecu v letu, je tudi čas spomina na enega najbolj svetlih trenutkov v zgodovini našega naroda.

27. aprila 1941 so se najrazličnejše patriotske organizacije in posamezniki zbrali v Vidmarjevi vili, da bi ustanovili protihitlerjansko koalicijo, ki se je na samem začetku imenovala protiimperialistična fronta in se je po

foto: Foto Lado

Na proslavi v počastitev dneva upora proti okupatorju v Novi Gorici je spregovorila podžupanja Mestne občine Nova Gorica mag. Darinka Kozinc

nemškem napadu na Sovjetsko zvezo 22. junija 1941 preimenovala v Osvobodilno fronto slovenskega naroda in pozvala k oboroženemu uporu.
Velikokrat si Slovenci zmanjšujemo vrednost velikih dejanj s svojo majhnostjo, češ kaj je pomenil odpor nas malih v igri velikih ? Upor zmorejo pogumni in naši predniki so bili pogumni. Pa ne le to, njihov prispevek k zmagi zaveznikov je bil neverjeten, naš mali narod je to zmogel, medtem ko je za Hitlerja praktično delala skoraj cela Evropa.
Svojo državo Slovenijo smo si zaslužili, čeprav to danes sprejemamo s samoumevnostjo, vendar ta danost ni od danes, niti od včeraj; naša država je sicer še muhasta najstnica, ki je morala prehoditi dolgo pot do svoje samostojnosti, pot, na kateri so bile izsanjane mnoge sanje, pot, na kateri je bilo veliko žrtev, krvi, solz in znoja. V osamosvojitveni vojni za Slovenijo so izkazali upornost in dobro organiziranost sinovi in vnuki tistih, ki so v letu 1941 sprejemali devet temeljnih točk OF, katerih prva je bila, da je treba proti okupatorju izvajati neizprosno oboroženo akcijo in obenem zapisali zavzemanje za suverenost in samoodločbo slovenskega naroda, vključno s pravico do odcepitve ali povezovanja z drugimi narodi.
Če se naši predniki ne bi uprli in bi le sklonili glave in bi recimo prišlo do zmage nacizma in fašizma, danes ne bi slavili v našem jeziku tega današnjega praznika, ne bi prepevali in igrali, ker nas preprosto ne bi bilo…….

Povzetek iz govora mag. Darinke Kozinc, podžupanje Mestne občine Nova Gorica, na proslavi ob dnevu upora proti okupatorju.

ČAS PRETEKLI

Izoblikovanje priimkov

Večji del srednjega veka so bili naši predniki poimenovani le z rojstnim oziroma s krstnim imenom. Ko je naprimer leta 1291 Ulrik Rihemberški iz ene najpomembnejših plemiških družin v spremstvu goriških grofov prodal bratoma Odalriku in Gabrielu Strassoldo, plemenitašema iz istoimenskega furlanskega kraja, 25 kmetij na Goriškem, so bili v listini poimensko navedeni podložniki, ki so kmetije obdelovali – vsi le z enodelnim osebnim imenom. Med njimi so bili tudi trije Ločani - Dominik, Deslav in Pelegrin (Peregrin).

Priimki so se množično razširili šele slabih dvesto leto kasneje, čeprav so marsikje še dolgo v 16. stoletje imeli vlogo vzdevkov in zatorej še niso bili (povsem) ustaljeni, pisarji pa so večkrat prispevali svoje k različnim priimkovnim variantam. Pri njihovem postanku je v ospredju patronimičnost, to je oblikovanje priimka iz imena očeta. Pri tem je pogosto prišlo v poštev priponsko obrazilo -č/-ič v smislu pomanjševalnice. Okoli leta 1540 so v Kromberku živeli trije grofovi kmetje, ki so nosili tak priimek - Stanič, Kocijančič in Florjančič. Prvi priimek se je izoblikoval iz imena slovanskega izvora Stanislav oziroma Stane, druga dva pa iz imen krščanskega (svetniškega) izvora Kancijan oziroma Kocijan in Flor(i)jan. Enakega izvora so navadno priimki z obrazilom -in. Iz krstnega imena Pavel je nastal priimek Pavlin, ki se v Lokah omenja v drugi polovici 16. stoletja. Nekateri patronimični priimki so ostali tudi brez pripone, kot velja za loškega župana iz leta 1523, ki se je imenoval Julijan Klemen(t). Verjetno je patronimik nastal iz krstnega imena Vid, tudi Fadiga, v Kromberku znan že leta 1507, torej s priponskim obrazilom -iga, po katerem je podobno kot v primeru priimka Bone (omenjen že okoli leta 1430) nastalo ime za naselje – Fadigovšče. (Ob tej priložnosti velja poudariti, da je pravilen zapis imena Fadigovšče in ne Fajdigovšče, kar lahko sklepamo na osnovi oblike zapisa priimka in ne nazadnje tudi narečnega poimenovanja zaselka).
Včasih so k imenu pridali poklicno opredelitev, to je predvsem obrt ali kakšno drugo dejavnost, s katero so se posamezniki ukvarjali, vendar je v teh primerih še posebej pogosta začasnost priimka. V kmečkem okolju so redkejši, ker je bilo obrti malo. Če se je v Kromberku okrog leta 1430 s čevljarstvom ukvarjal Pavel *Schuster*, se leta 1507 omenja Jurše *Schmidt* (kovač). Nemška imena ne dokazujejo nemškega izvora nosilca priimka, saj so bile nemške besede za te dejavnosti razširjene tudi pri slovensko govorečih. Da pa so zanje naši predniki uporabljali tudi slovenske besede, priča Gregor Kovač iz Lok (okrog leta 1540). Njegov sodobnik v vasi se je pisal Rutar, ki spominja na obdelovalca izkrčene zemlje, rovta.
Nekateri priimki so izdajali krajevni izvor. S tolminskega konca je slej ko prej prihajal Peter Tolminec (ali njegov bližnji prednik), ki se leta 1507 omenja med kromberškimi grofovimi podložniki. Spet drugi pa so postavljali v ospredje telesno ali značajsko lastnost. V to skupino lahko uvrstimo priimek Velikonja, ki je bil prisoten tako v Lokah (že leta 1480) kot tudi v Kromberku (leta 1507). V Kromberku pa smo že zelo zgodaj imeli tudi Prešerna (okrog leta 1520).
Nekateri izmed omenjenih najstarejših priimkov so bili pač krajšega veka. Dodajmo še nekaj takih iz 16. stoletja: Ferligoj, Petaver, *Frecza* ali *Sretza*, Močnik, Galetič, Pernušič, *Tschola* oziroma *Czailla*, Bizajl, Golin, Rokavčič ali Rokucič, Rijavec, *Stecklitz*. A kar nekaj je takih, ki so se obdržali v najnovejši čas. V Kromberku so to torej priimki Bone, Velikonja, Prešeren in ne nazadnje tudi Vižin in Makuc (oba že znana v letu 1507); v Lokah pa Velikonja in Pavlin, že iz prve polovice 16. stoletja tudi Makuc in Leban. Najbrž bi k naštetim lahko dodali še kakšen značilen kromberški in/ali loški priimek, ki ga (še) ni bilo moč izslediti iz virov za 16. stoletje – po pričevanjih iz naslednjega stoletja verjetno vsaj še priimka Komel in Hvalič.

Vojko Pavlin

STRAN rojakom Kromberka in Lok, ki živijo v drugih krajih Slovenije in tujine!
Če želite, da bi vaši sorodniki ali prijatelji, prejemali časopis STRAN, nam na uredništvo javite njihove naslove. Časopis jim bomo z veseljem poslali po pošti. Prosimo tudi, da nam javite ali boste stroške poštnine poravnali vi, ali jih zaračunamo prejemniku.

Domov, domov, domov!

Naša gospa Bojana Pavšič nadaljuje svojo pripoved o dogodkih v daljnem letu 1945, o svojem dolgem pešačenju proti domu iz severne Nemčije na jug čez Bavarske Alpe vse do prelepe, skoraj domače Tirolske. Od tu se z vlakom natrpanim, s preživelimi taboriščniki, vrne v svoj ljubljeni Kromberk. Njena zgodba je danes za nas komaj dojemljiva, skoraj neresnična. V njej se zrcali križev pot vseh naših trpinov, ki so morali preživeti pekel nemških taborišč, njihovo nepopisno trpljenje Awschwitza, beg proti nemškemu severu, Ravensbrück, Bergen-Belsen, Dachau in druga nacistična morišča ter njihovo vračanje in ledeno hladen sprejem na domačih tleh…. Svoje krute usode so se nesrečniki po vrnitvi skoraj sramovali. Ni bilo zaželeno o njej pripovedovati. Skeleče spomine na prestalo trpljenje so večinoma zamolčali, jih potisnili v najtemnejšo in najbolj skrito kamrico svoje biti. Njihova ljubezen do življenja, trdoživost, vztrajnost pa ostaja za nas še vedno velika skrivnost. Njihovo čustveno in duhovno doživljanje telesnih in duševnih bolečin je še vedno neznanka, ki se sem in tja le razkriva. Odstira se počasi, z muko, a z zdravilno močjo.

Bojanina pot domov

Konec vojne. Nemški sever, bližina **Hannovra**. Ustavila sem se v manjšem mestu **Celle** sredi širne močvirne pokrajine. Resje, ki ji daje nepopisen čar, se še ni razcvetelo. Odšla sem na železniško postajo, na stranski tir z zapuščenim vagonom. Sem se grem naspat, sem si rekla. V železniškem vagonu ni bilo nikogar. V naslednjem vagonu je bilo nekaj družin. O, sem že v vasi, sem si rekla. Nisem mislila, kje bom spala, kje bom jedla. Kar je prišlo, je prišlo. Tam sem prespala in naslednji dan sem bila spet zgodaj na poti.

Pešačila sem skozi lepo veliko vas in ugledala napis: Brot und Milch. Grem povprašat, če se bo tudi zame kaj našlo. *Vsaj malo kruha,* sem milo prosila prodajalko. Gospa, ki je delila kruh, me je zavrnila, češ da rabim bon za hrano. Svetovala mi je, naj grem k županu.

V vsakem kraju je bil Bürgermeister, ki je vodil javno upravo in je bil vselej v pisarni na razpolago ljudem. Tudi njemu sem rekla, da bi potrebovala bon za hrano. Dobila sem ga in tudi za spanje mi je dal papir z nekim naslovom. *Da boste imeli kam leči zvečer*, je dejal.

Kot so bili natančni in strogi v taborišču, tako je bilo dobro organizirano tudi podeželje in mesta. Vsaka hiša, če je le imela kak prostor na razpolago, ga je morala prijaviti županstvu, kjer so zbirali naslove in jih posredovali popotnikom. Vzela sem njihovo napotnico za nočitev in kos kruha, malo margarine in nekaj rezin salame. Nato sem se napotila na tisti naslov. Vrata so bila odprta. Gospodarja ni bilo. Nobenega nisem videla. Vstopila sem in legla, zjutraj pa spet rano na pot.

Hodim… ista pesem, ista cesta uro za uro, dan za dnem. Pešačila sem popolnoma sama. Če se je že kdo vozil po cesti, je hitro zapeljal mimo na kolesu, na motorju, tudi kakšen kmet me je prehitel na konju, ko je šel po opravkih.

Nihče me ni nič vprašal, nihče nagovoril. Cesta je bila prazna in nikogar ni bilo, ki bi mi ponudil krajšo vožnjo. Stopala sem počasi ob robu cestišča, ves čas sem pred sabo videla le široko sivo pot.

Ko sem pričela svoj *camino* proti jugu, mi je že prvi župan naročil, naj se javim povsod, kamor pridem. In tako je šlo do **Göttingena**, lepega mesta, ki ni bilo porušeno kot drugi kraji. Kar nekaj je ostalo od njega. Tam sem kraj ceste našla zapuščeno, s slamo krito lopo in sem se dobesedno zrušila na slamo. Proti ležiščem v taboriščih je bilo tisto prenočišče luksuzno, saj sem bila dolge mesece vajena spati kar na betonskih tleh. Dobro je šlo naprej.

Potem mi je bilo zelo žal, da si nisem označila krajev in si zabeležila kakšen doživljaj s poti. Posebno en kraj, eno srečanje z domačini mi je ostalo v lepem spominu:

Bilo je nekega poznega večera. Gost mrak je že padel na zemljo in od daleč sem zagledala na polju hišo in gospodarsko poslopje. Luč je svetila skozi okno. Tja grem, sem si rekla. Bila je prostrana kmetija z velikim skednjem in štalami. Ko sem ravno stopila na kmečko dvorišče, je iz hiše stopila gospodinja z velikim loncem. Verjetno je bila namenjena na molžo.

Pojdite noter, me je povabila. *Spala boste v kuhinji.*

V kotu je stala udobna otomana in ko sem sedla nanjo, se je pod mojo skromno težo vdrla. Kako nebeško mehko je bilo v ležišču. Nisem bila vajena spati na tako mehkem. Resnično, tistega razkošja ne bom nikoli pozabila.

Gospodinja me je povprašala, od kod prihajam. Ko sem ji povedala, se je opravičevala, da niso prav nič vedeli, kaj se je med vojno dogajalo. Ves čas so pridno delali na polju, živeli preprosto kmečko življenje. Šele zdaj, ob koncu vojne, so prišla na dan grozodejstva nemških koncentracijskih taborišč.

Verjela sem ji. Nacistični oblastniki so skrbno skrivali svoja srhljiva kriminalna dejanja.

Ni bila sama, sestra je živela z njo in ji pomagal pri hišnih delih, v štali, na polju. Ves vojni čas sta videli le živino, polje in sta čakali na vesti z Italije. Povedala mi je, da ima dva sina na južnih italijanskih bojiščih. Bog ve, če sama najdeta kakšno prijazno prenočišče, se je spraševala zaskrbljena gospodinja. Je bila vdova ali se je njen soprog potikal po svetu kot nemški vojak? Tega nisem spraševala.

Potem mi je prinesla veliko skodelo toplega mleka in velik kos slastnega kruha, da sem se dobro najedla. Tistega

večera mi ni bilo treba iskati hrane in tudi naslednji dan ne.
Velikokrat se spomnim nanju in se vprašam, če sta tisti dve bavarski ženi dočakali, da se je vsaj en fant vrnil domov. Bili sta zelo dobri in sočutni.
Bog daj srečo in povrni njuno gostoljubje, sem jima voščila zjutraj, ko sem se poslovila in odšla svojo pot.

Koliko je bilo še vmes prenočišč! Težko bi jih zdaj naštela. Razmišljam, zakaj nisem ostala vsaj nekaj dni pri tisti prijazni gospodinji, da bi si malo opomogla in odpočila. Nič, prav nič me ni moglo ustaviti. Želela sem si le naprej, naprej.
Domov, domov, domov! Ni bilo važno, ali spim ali jem. Samo da hodim, napredujem. Prejšnji večer sem se namreč do sitega najedla. Drugi dan me je gospodinja zopet obilno nahranila, da sem lažje šla dalje. Bila sem pri moči in do enajstih zvečer sem tistega dne prehodila skoraj petdeset kilometrov. To je bil moj rekord.
Pozno sem ugledala v daljavi mesto **Garmisch**, ki je bil že ovito v temo. Le redke so bile luči, ki so svetile skozi okna. Bilo je poleti in v mestnem parku so še posedali ljudje. Slišala sem njihov pogovor, ko sem šla ob parku in iskala prenočišče.
Znašla sem se pred majhnim družinskim hotelom. Vstopila sem in vprašala, če imajo zame prostorček za prenočitev. Na žalost so imeli hotel zaseden, a poslali so me v depandanso pogledat, če je morda kakšna postelja.
V depandansi se povzpnem po stopnicah v prvo nadstropje, kjer je bil dolg hodnik s sobami na levi in desni. In glej, srečam neko ženo, ki je povedala, da je na levi strani hodnika prosta soba z dvema posteljama, na eni je že spal neki moški.
Tudi če je volk, tudi če je cigan, sem si rekla, saj sploh ni pomembno, samo da je ležišče, da se lahko mirno spočijem po dolgi in naporni hoji. Nikogar se nisem bala. Tisti človek, če spi, naj spi, sem rekla. Spominjam se okna sredi stene in moškega, ki je spal in smrčal na desnem ležišču. Legla sem na levo posteljo in zaspala kot klada. Bilo je okrog šestih naslednje jutro, ko me je prebudilo tiho stopicanje proti vratom. Možakar je že odhajal in ga nisem mogla dobro videti. Mislil je, da spim. Pa srečno! Jaz sem se še nekajkrat obrnila v postelji, nato sem vstala in odšla na ulico iskat živeža in novega prenočišča.
Prišla sem v središče mesta, kjer je bil sedež univerze. Skozi prostrano preddverje sem vstopila v mogočno staro

Bojana ob obisku taborišča, junija 2008

zgradbo. Pod okni so bile razvrščene številne brande. Hvala Bogu, bilo je še nekaj prostora, da sem lahko prebila noč z ljudmi, ki so se kot jaz vračali iz raznih taborišč. Če je bil kje kakšen kotiček, je bil že gotovo zaseden. Takoj sem se namestila, a treba je bilo poiskati še hrano. Kmalu sem našla gostilno, kjer sem prosila nekaj za pod zob. Prijazna natakarica mi je naročila, naj se vrnem kasneje, ko hrano že razdelijo, kajti vse je bilo na karte. Vrnila sem se s svojo posodico in dobila slastno mineštro. Tam sem ostala še nekaj dni, potem pa spet korajžno pot pod noge.
Zdaj sem bila že na Tirolskem. Človek, ki sem ga srečala ob vstopu v majhno vas, me je zvečer napotil v hišo, kjer je živela družina. Dobro se jih spominjam, tudi oni so imeli dva fanta, ki sta se vračala domov. Verjetno sta bila vojaška ujetnika. Nisem veliko spraševala.
Naslednji dan sem se že zgodaj odpravila na pot. Cel mesec sem bila obuta v ene same platnene copate z gumijastim podplatom. Še sreča, da sem na poti našla čevljarja, ki mi je za škatlo cigaret naredil nove podplate. Ob koncu moje poti so bil tenki, kot bi bili iz papirja.
Oblečena v lahko krilce, obuta v tiste copatke sem jo korajžno mahala na jug. Bil je že mesec julij in tretji mesec, odkar sem bila na poti. Kljub pripekajočemu soncu sem hodila ves čas razoglava.
Da se bližam domu, domačim, ljubljenemu možu - samo to mi je bilo pomembno, samo to in nič drugega!
Hrepenela sem, da bi čimprej dospela do **Innsbrucka**. Podvizala sem se. Upala sem, da bom v mestu našla svoje ljudi. Tam so namreč prej stanovali moževi starši. Še vedno sem se spomnila imena njihove ulice. Odšla sem naravnost na policijo ter vprašala, kako priti do tistega naslova. Povedali so mi, da je bil žal tisti del mesta hudo bombardiran. Vseeno sem šla pogledat in na svojo veliko žalost spoznala, da je res, kar so mi dejali. O tastu in tašči ni bilo ne duha ne sluha. V Italijo da so se verjetno vrnili, so mi rekli.
Medtem je namreč izdala nemška vlada ukaz, da se morajo vsi državljani nemškega rodu iz Italije preseliti na nemška oz. avstrijska ozemlja. Moževa družina je bila doma v Meranu in morali so proč. V Innsbrucku so si našli novi dom, Italijane iz Innsbrucka pa so prisilno izselili v Italijo.
Res se je družina ob prvi priliki spet preselila v rodni Merano. Zaman sem ju iskala, zaman pričakovala topel in tolažilen sprejem. Mojega tasta in tašče ni bilo več v Avstriji, naj sem se še tako željno nadejala srečanja z njima.

Od tam sem se podala na železniško postajo in čakala ugodno priložnost za prevoz v domovino, kakšen vlak za Italijo. Spraševala sem po vlakih, namenjenih čez Brenner. Železniški

Plošča slovenskim taboriščnikom v Awschwitzu

uslužbenec mi je povedal, da bo zvečer odpeljal vlak z vsemi italijanskimi vojaki in civilisti ter interniranci vse do Neaplja. Samo da pridem do Verone, sem si rekla. In res, zvečer se je vlak napolnil. Bilo je kot v mravljišču. Zame žal ni bilo več prostora. Nekateri potniki so zlezli celo na streho. Ni jih bilo strah.
Kaj naj naredim? Povzpela sem se na stopnice vagona in sedla na odbijače pri vagonu in nič… z nogami bingili, bongili... Tako sem se peljala krajši čas iz Innsbrucka proti Brennerju. Ko so me sopotniki zagledali, so me uspeli spraviti na varno v vagon.

Nikoli ne bom pozabila, na levi strani vagona je sedeli italijanski par. Mož in žena sta bila Tržačana. Peljala sta se v Trst. Stisnila sta se, da sem lahko še sama prisedla na leseno klop. In smo šli na jug. Ponoči smo se pripeljali na postajo v **Verono**. Tam pa so nas že čakali prostovoljci Rdečega križa in delili posodice s slastno zelenjavno mineštrico. Tisto me je pretreslo. Bilo je tudi malo riža, zelo okusno. Ko smo povečerjali, so nas prostovoljci spraševali, kam gremo in zapisali so si naše osebne podatke, da bi sporočili po radiu o našem povratku. Povedala sem, da sem iz Kromberka. Kdor je imel radio, je lahko slišal in je sporočil naprej.
Tako so volonterji Rdečega križa čakali na vsak transport in pomagali na različne načine, s hrano in zdravniško oskrbo nesrečnikov, ki so se zgrinjali s severa.
V Veroni smo dolgo čakali in dočakali tri angleške kamione. Vsi, ki smo se vračali v Videm ali Trst, smo se naložili skupaj in se odpeljali proti **Trevisu**. Pripeljali so nas do kasarn in nas razložili. Dolgo smo stali ob poti na velikem travniku. Končno smo le posedli na tla, utrujeni zadremali pod milim nebom in tako pričakali jutro. Družbo sta mi ves čas delala moja dva tržaška znanca z vlaka. Premogla sta majhno, skromno odejo. Razgrnila sta jo, posedli smo in čakali jutro.
Bilo je že okrog šestih zjutraj, ko sem vstala in odšla v kasarno iskat umivalnico, da se malo oplaknem. Saj veste, dneve in noči sem pešačila, bila sem umazana, taka, da se Bog usmili. Splaknila sem si prah z obraza in rok ter se pridružila čakajočim.
Tedaj so ljudje že prihajali od jutranje maše. A prav slišim? Po tolikem času prva slovenska beseda! Nikoli je ne bom pozabila:
- Tisto je naše, kako si drzneš!
Bili so begunci iz naših krajev, ki so dobili začasno zatočišče v italijanskih kasarnah. Kaj? Ravno prihajaš iz cerkve in me zmerjaš! In tega jaz ne morem pozabiti! Kakšna banda pa je to, si rečem? Ampak bili so naši, da čistokrvni Slovenci! Strašno sem bila razočarana. Prva slovenska beseda ob povratku, pa taka! Zmerjanje! Zanje sem bila ušivka, ki bo vse umazala. A jaz nisem imela nobene uši, vse so zbežale na dolgi poti domov.
Šla sem ven. Nisem vedela, ali bi jokala ali kaj. Kam naj grem? Nazaj? Nisem vedela… Bolečina je bila neizmerna. To je naša domovina… pokvarjena… to so naši ljudje… sem ponavljala sama pri sebi.
Pri kasarni je bil nadstrešek in tam smo s tržaškim parom raztegnili odejo in prespali nekaj večerov. Slovenci v kasarni so imeli vso komando. Najprej smo morali na dezinfekcijo, da so nas naprašili z diditijem[1] po telesu, po glavi, povsod, češ da imamo uši ali bolhe. Tako grdo so se obnašali do nas, da sem komaj čakala oditi stran od neprijaznih rojakov.
Iz Trevisa so nas peljali s kamioni do **Vidma**. Pripotovali smo točno opoldne, ko so na postaji delili hrano. Nisem bila vajena hrupa in prerivanja. V Auschwitzu smo čakali v vrsti, ravni kot sveče, počasi smo se premikali v gosjem redu po tisto vodeno juho. Nihče se ni prerival. Dobil bi jih čez pleča, da bi bil črn. Tam pa prerivanje, da bi najraje pustila vrsto in tisto menažo in šla. Vajena sem bila stroge discipline in sem si mislila, da tu res manjkajo naši pazniki. Kako bi naša blokovka mahala s palico po glavah! Nobene discipline. To ni za mene, sem si rekla. Pojdimo naprej!
Spravili so nas na postajo in kmalu nato na vlak do Gorice. Ni bilo daleč. Poslovila sem od prijateljev iz Trsta, ki sta nadaljevala svojo pot in še danes mi je žal, da si nismo izmenjali naslovov, da bi se še kdaj srečali. Bila sta res dobra družabnika.
Bil je vroč julijski dan konec meseca, sonce je žarko pripekalo, ko sem izstopila z vlaka na južni postaji in se počasi napotila proti mestnemu središču. Hodila sem po polžje po praznem Korzu in premišljevala: Kako pusta in prazna je Gorica! Najbrž je bilo Goričanom toplo in so vsi odšli na letovišče. V resnici so meščani zaklenili svoje domove in zapustili mesto, ko so v mesto prišli partizani, Kozaki, Srbi. Bali so se, ker niso vedeli, kaj jim bo prinesla toliko opevana svoboda. Dobro so že slutili, kakšne sorte oblast prihaja z vzhoda.

[1] kemično sredstvo za uničevanje mrčesa

Prišla sem na **Travnik.** Ob današnji ulici Roma je bil majhna vzpetina in na njej se je razprostiral park. V ulici Oberdan v bližini cerkve svetega Ignacija je stala kasarna in v njeni bližini sem v parku zagledala skupino ameriških vojakov, ki so si kuhali obed. Tu bo nekaj tudi zame, sem najprej pomislila. Tedaj pa sem na vogalu ulice Roma ugledala nekdanjo sošolko z goriškega učiteljišča, kjer sva se šolali v italijanskem jeziku.
Bila je Danica Poberajeva iz gostilne v Kromberku, ki je po vojni postala učiteljica. Imela je srečo, da je ostala doma. Bila je zdrava in zala, saj ni prestajala pekla, kot sem ga jaz. Jaz sem prišla domov bolna, vsa onemogla, kot razvalina.
Pozdravili sva se in povprašala sem jo:
- Danica, povej mi, kako je pri nas doma?
- Saj ti bo že mama povedala, mi je v odvrnila v vidni zadregi.
Vztrajala sem:
- Si kje videla Jožkota, mojega moža?
- Ja, tam gor nekje nad Šempasom, je zamrmrala in dodala: Ti bo že mama povedala.
Nisem vedela, da je moj Jožko mrtev. Naše žene in dekleta, ki so prišle za mano v Ravensbrück pred koncem vojne, so vedele za njegovo smrt. Vendar se mi niso upale povedati. Že otroka sem zgubila, so razmišljale, če bi Bojana zvedela še za to nesrečo, ne bi prenesla. Bale so se mi povedati.
Ne, ne bi se več borila za življenje, ne bi zmogla.
Kmalu se nama je pridružila še Kromberčanka Marica, ki je delala na Kornu v mali trgovini s copatami.
- O, Bojana, si ti? me je nagovorila. Pojdi, pojdi, greva domov.
Tako čudno mi je bilo takrat, zle slutnje so me obhajale in Danica je odšla brez besed.

- Marica, povej mi, nekaj je narobe, sem jo prosila.
- In je začela počasi z žalostno pripovedjo, kako je pri nas doma, da ni več očeta, ne ljubljenega moža, ne brata…
Takrat sem si zaželela, da bi mi tisti zvonik pri svetem Ignaciju padel na glavo. Če bi se zrušil name in me ubil, ne bi tako trpela. Tako mi je bilo pri duši. Spremljal me je celo pot do doma. Stopali sva sklonjenih glav, molče po ulici Camposanto po kostanjevem drevoredu in prispeli do Hrasta.
Nekaj žena se je pogovarjalo na cesti in za krajši čas sem postala. Pri Kožuhovih, kjer so imeli trafiko, sta živela zakonca, ki nista imela otrok. Žena Ma-

rija me je zagledala, stopila na plano in spregovorila:
- Ja, veš, Bojana, doma je še dosti dela. Nihče me ni vprašal, kako je z mano, kje sem bila, kako sem preživela vse te dolge mesece... Nič. Nikogar ni zanimalo, kje je ostal moj otrok, kod sem hodila. Kaj to! Sovaščanka mi je najprej povedala, da me čaka doma še dosti dela.

Tedaj pa je po cesti od pokopališča pri sveti Trojici prihitela moja mama in sosedove punce. Ena od njih se je že prej vrnila iz Nemčije. Pritekle so mi naproti. Počasi in tiho smo šle proti domu. Mama mi je ocvrla košček polente in jajčke. Tisto sem pojedla in… Meni je bilo *za umret*. Tako grozno je bilo! Nikoli ji nisem mogla pojasniti tistega gorja. In tako se je potem vse skupaj končalo. Težko je danes verjeti, kako sem prenesla vse to gorje. In vendar sem ga zmogla. V življenju se nekatere stvari zmore le enkrat.

Po pripovedovanju Bojane zapisala
Tina Ščuka

Po sledeh kromberških letalcev prekomorcev

Po vojni smo otroci poslušali pretresljive zgodbe naših staršev, sorodnikov in sosedov, kako so preživeli vojna leta. Vojna jih je odtrgala od skromnih domov in jih raztresla po Evropi in Afriki. Med njimi je bil tudi moj oče Pepi Komel, ki je bil najprej italijanski vojak v bataglione speciale, nato angloameriški ujetnik v Afriki, zatem borec prekomorske brigade letalci prekomorci v NOV po Jugoslaviji, po vojni pa je služil še v JLA.

Zgodbe so počasi zamrle in sčasoma večinoma odšle z našimi dragimi. V nas pa se prebuja obledel spomin na njihovo življenje, na preživele dogodke, na njihove soborce, na prehojeno pot, na kraje, na datume in odpirati se začnejo mnoga vprašanje, na katera nima kdo odgovoriti.
Odločila sem se, da za začetek obiščem oba še živeča letalca prekomorca iz Kromberka **Jožeta Bremca** in **Tonija – Antona Jamščka**. Njuno pripovedovanje je bilo dragoceno. Jože je bil celo ves čas z mojim očetom do sremske fronte. Njuna vojaška pot se je začela 14. septembra 1942 v Gorici, ko so bili vpoklicani v italijansko vojsko, nato so se urili v bataglione speciale v Arezzu do junija 1943. Odpeljali so jih na Sicilijo, kjer so jih v Trapani po bombardiranju zajeli Angloameričani.

V taborišču v Alžiriji
Z ladjo so jih odpeljali v taborišče v Alžirijo. Namestili so jih v razne kraje okrog glavnega mesta Alžir. Delali so v delavnicah na letališču Maison Blanche, ki je bilo največje zavezniško letališče v Severni Afriki, od koder so vzletala letala na vojaške misije proti Evropi. Vračala so se poškodovana. V delavnicah so jih popravljali. Jože mi je povedal, da so jim Angleži samo pokazali, kaj naj delajo. Sami so potem morali vse premisliti in se naučiti. Letalom so menjavali motorje in druge dele; največ problemov je bilo z žicami, na koncu so letalo preizkusili in je moralo leteti. Jože je bil specialist za letala Spitfire. Delali so od 12 do 14 ur dnevno. Toni mi je pripovedoval, da je vozil kamion in z njim prevažal ujetnike na delo na letališče in da je moj oče bival na eni od dveh farm, ki sta bili približno 12 kilometrov oddaljeni od delavnic. Nedelje so imeli proste in neko nedeljo sta se šla celo kopat v morje.
Angleži so kmalu ugotovili, da so Slovenci sposobni, delavni, disciplinirani

Jože Bremec

in jim v prostem času omogočali predavanja o dogajanju v Jugoslaviji. Spontano je vzniknil pevski zbor, ki je kmalu štel 60 članov. Pod vodstvom Leopolda Černigoja je imel več javnih nastopov. Jožetu pa je v spominu ostal neki pevec iz Dornberka, ki je tako dolgo regljal v Vodopivčevih Žabah, da je vlak že odpeljal. Moj oče se je s ponosom spominjal, da je pel v tem zboru. Ko je prišlo novembra 1944 povelje, da letalci prekomorci gredo v domovino in da ostane v Alžiriji le še 200 letalcev s pevskim zborom vred, ni pomišljal: domov, samo domov… Domotožje je bilo hudo in ko je ladja Ljubljana rezala valove proti Dubrovniku, se je videl že doma.

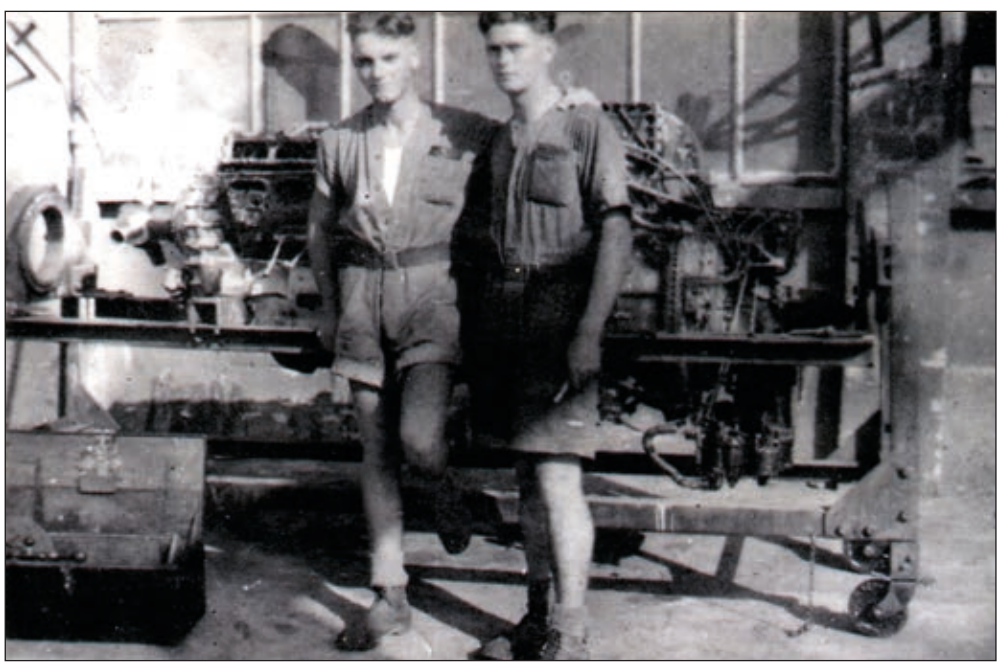
Pepi Komel (na desni) z ameriškim vojakom

Prekomorci
Po izkrcanju v Dubrovniku se je pokazalo, da je resničnost precej drugačna. Dodeljeni so bili na sremsko fronto in ker ni bilo prevoznih sredstev, so se odpravili kar peš. Iz Dubrovnika so krenili 1. decembra 1944. Tisto leto je bila zima zelo zgodnja, mrzla, z veliko snega in vetra. Pot jih je vodila navkreber. Izogibali so se poti, zato so hodili čez visoke hribe, se spuščali v doline, po gozdovih. Še vedno mi zvenijo besede mojega očeta, ki je večkrat govoril o tej poti: »Hodili smo navzgor, prišli smo na vrh hriba in

Toni – Anton Jamšček z vnukom

pred nami je bil še večji hrib, gazili smo po snegu, veter s snegom je neusmiljeno pihal, sneg se je zajedal v nas. Oblečeni smo bili slabo, bilo nam je mraz, noge so bile ozeble, krvave, ožuljene. Bili smo lačni, žejni, izmučeni. Hodili smo po divjini in v redkih bajtah so bile ženske in otroci, ki še zase niso imeli hrane. Hodili smo cele dneve in nismo imeli kje spati. Ves čas smo se umikali četnikom, pred Kolašinom pa še Nemcem. Nekje smo vprašali starčka, kdaj pridemo do naslednjega kraja. Odgovoril nam je: »Jednu lulu duhana,« kar je pomenilo, da bi do tja pokadil eno pipo tobaka. Pred Kolašinom smo pili vodo iz reke in ko sem dvignil glavo, je bil nekoliko višje crknjen konj. Bili smo taki reveži… «

Vedno bolj sem želela vedeti kaj več o tej poti iz Dubrovnika do Srema in prišla sem do knjige njihovega soborca Rafaela Perhauca Letalci prekomorci, ki obsega ujetništvo v Afriki, pot od Dubrovnika do Srema in tudi poimenski seznam vseh letalcev prekomorcev. Ugotovila sem, da je bil ta pohod resnično *eden največjih podvigov naših letalcev prekomorcev,* kot je napisal avtor knjige. Dnevno so hodili od 30 do 40 kilometrov in njihove dnevne etape so bile: Dubrovnik – Trebinje – Vilusi – Nikšič – Boan – čez 2000 m visoko Sinjajevino v razbesnelem snežnem metežu do Kolašina - ob planini Bjelasnica v Berane –
po dvodnevnem počitku v Rožaj – Peč – po enotedenskem počitku v Vočjak – Vučitrn - Košmuljska banja – v Niš so prispeli 22. decembra 1944.

Na sremski fronti
Iz Niša so se peljali z vlakom do Beograda, kamor so prispeli 25. decembra 1944. Ker ni bilo prevoznih sredstev, so ponovno pešačili v razne kraje na fronto na Sremu. Moj oče je šel v Rumo, kjer se je boril z Rusi proti Nemcem. Vedno se je spominjal prijatelja Rusa, ki je z njim delil hrano. Jože je šel v Novi Sad in je še naprej vzdrževal letala.

Pred nekaj leti sem obiskala Arezzo, kjer je oče preživel devet mesecev. Na hribčku je strnjeno staro mesto, pod njim na ravnini še vedno stoji velik kompleks vojašnic, ki je zdaj preurejen za potrebe univerze. Še danes stoji vhod v vojašnico za vojake iz ulice Porta Buia, za oficirje pa iz ulice Petrarca.

Prejšnje poletje sva se z možem odpravila na pot od Dubrovnika do Srema, vendar sva prišla le do Peči, dalje ni bilo možno zaradi politične situacije na Kosovem. Danes poteka namreč celotna pot po petih državah: Hrvatska, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Kosovo in Srbija. Z avtomobilom sva vozila po cestah in komaj prevoznih poteh, ki so čim bliže tedanji poti. Pokrajina je še vedno zelo samotna in gledala sem na velike planine Sinjajevino, Bjelasnico, temne gozdove, globoke rečne struge in si skušala predstavljati tedanje razmere. V mestih in krajih sem iskala stare hiše, ki so verjetno takrat bile. V prihodnje bi rada pot nadaljevala do Srema, pa tudi obiskala ostala mesta v Italiji, kjer so bili naši vojaki. Želim se odpraviti tudi v Alžirijo.

Majda Nemec

Letališče na Ajševici med prvo svetovno vojno

Morda vsem ni znano, vendar je na polju južno od ceste, nasproti današnje avtobusne postaje na Ajševici, med prvo svetovno vojno delovalo dokaj obsežno letališče.

Že hitro po odprtju fronte na Soči je Avstro-Ogrska nastanila tu letalsko enoto št. 2. Letala so bila dokaj okorna in v same boje niso veliko posegala. Uporabljali so jih bolj v izvidniške namene in za prestrezanje italijanskih letal, ki so letela čez fronto. Sama oprema in letala so bila nameščena v velikih hangarjih iz lesa in platna, za varnost ljudi in pilotov pa so imeli izkopane rove, pokrite z zemljo. Ajševiško letališče je imela lesno stezo za dvig in pristanek, saj bi se letalom sicer vdiralo v močvirnata tla. Na Ajševici je deloval tudi znani pilot iz prve svetovne vojne Hans Mandl, ki pa je marca 1916 tragično preminil v skalovju izvirka Lijaka. Ko se je poleti 1916 fronta približala Gorici in so Italijani zasedli Sabotin, so lahko neposredno obstreljevali letališče. Zato so ga preselili najprej v Ajdovščino, nato na Bled.

Silvo Oberdank

Korenine in krila moje družine

Usodo številnih primorskih družin je v dvajsetih in tridesetih letih prejšnjega stoletja krojil fašizem. Zatiranje prebivalstva je postajalo vse močnejše. Fašistična Italija si je omislila različne načine, da bi poitalijančila Primorsko in upognila zavedno primorsko dušo. Eden od načinov je

bilo izseljevanje slovenskih družin v notranjost Italije in preseljevanje italijanskih v naše kraje. Načrtno preseljevanje je doletelo predvsem družine, kjer so bili očetje državni uslužbenci. Veliko je bilo družin železničarjev. Nove službe in domove so dobili v različnih krajih severne Italije. Zaradi preživetja so se morali ukloniti državni volji.

Taka usoda je doletela tudi mojo družino – **družino Lazarjevih z Damberja**. Stari oče **Ivan** je bil železničar. Mlad je ovdovel in ostal s tremi otroki: najstarejšo Ivanko, dve leti mlajšim Rudolfom (mojim očetom) in najmlajšim Slavkom. Tik pred odhodom v Italijo se je poročil s Katarino Ternovec (Tinco), ki mu je kmalu rodila sina Ivana (Ivota). Ostali otroci so dobili mačeho, ki jim je z vso ljubeznijo nadomeščala izgubo mame. Naselili so se v **Vogheri**. Mestece, pomembno železniško križišče, leži na obrobju Lombardije in Piemonta, oddaljeno je približno šestdeset kilometrov od Milana.

Novemu okolju so se težko prilagodili. Nov je bil način življenja, novo je bilo mesto, novi sosedje, predvsem pa drugačen jezik, ki ga niso govorili in le slabo razumeli. Otroci so morali v italijanske šole in v začetku jim je bilo zelo hudo. Počasi so se privajali tujemu okolju in z leti je bila odtujenost vse blažja, tudi po zaslugi domačinov, ki so jih lepo sprejeli.

V Vogheri se je družina povečala še za hčerko Palmiro. Starejši trije otroci so odrasli in si sami služili kruh ter si kmalu poiskali življenjske sopotnike.

Sredi tridesetih let se je nono Ivan upokojil. Hrepenenje po domu je bilo vse močnejše in družina se je vrnila na Damber. Starejša hči Ivanka se je v Vogheri poročila z domačinom Luigijem Romagnezijem. Rodila se jima je Fiorella (Cvetka); dve leti kasneje so se odločili, da pridejo na Damber, kjer se jima je rodil še sin Pavel. Luigi se je preživljal s striženjem in britjem, saj je bil po poklicu brivec. Med vaščani je bil zelo priljubljen. Zavzeto se je učil slovenščine in načrtoval je lastno brivnico. Ivanka je služila s šivanjem. Dela je bilo vedno dovolj, zlasti ob velikih cerkvenih praznikih, ko so si ženske omislile novo garderobo.

Moj oče Rudolf in stric Slavko sta ostala v Vogheri. Kot dobra ključavničarja sta imela delo zagotovljeno. Oče je moral kot italijanski državljan v Etiopijo, kjer je Italija zadovoljevala svoj pohlep po tujem ozemlju. Tam je bil dve leti. Po vrnitvi iz Afrike se je poročil z Eleno Scarranari. Rodil se jima je sin Ivan (Giovanni). V začetku vojne je Italija spet potrebovala fante in može. Oče je bil vpoklican v vojsko in odrejen na vzhodno rusko fronto. V tem času si je nesrečno poškodoval kazalec desne roke in se tako rešil fronte, od koder skorajda ni bilo povratka. Po ozdravitvi je pobegnil in se priključil ilegalnemu odporniškemu gibanju v Vogheri. Vodja partizanskih ilegalcev v mestu je bil Slovenec Jože Penko, s katerim sta kasneje prijateljevala vse življenje. Večkrat mi je mama Elena pripovedovala, kako hudo je bilo takrat, še posebej, ko je zavezniška vojska sledila umiku nemških in fašističnih sil čez severno Italijo in je bilo mesto bombardirano ter sta z malim Ivanom po čudežu ostala živa.

Stric Slavko z ženo (četrta in peti z leve zadaj) na obisku pri nonotu Ivanu (tretji spredaj) na Damberju leta 1941. Na sliki tudi Luigi z ženo Ivanko (druga in tretji z leve zadaj), Ivanova žena (prva z desne zadaj) in mama (prva z leve)

Po končani vojni so se v Italiji začeli politični boji, v katerih pa moj oče Rudolf in prijatelj Penko nista želela sodelovati, zato sta sklenila, da se vrneta v svobodno Jugoslavijo. Očeta ni niti obljubljeno vodenje ugledne ključavničarske delavnice premamilo, da bi ostal na tujem. Leta 1948 je z nosečo ženo in sinom dobil nov dom v železničarski hiši blizu novogoriške železniške postaje in delo v delavnici za popravilo voz in strojev. Prijatelja Penka je delo zaneslo na Reko. Stric Slavko je z družino ostal v Vogheri in se redko vračal v domovino.

Vojna vihra je zajela tudi družino nonota Ivana in tete Ivanke na Damberju. Leta 1944 so Nemci še z drugimi Kromberčani odpeljali Ivankinega moža Luigija v koncentracijsko taborišče, od koder se ni več vrnil. Sanje o lastni delavnici so se za vedno razblinile ravno takrat, ko je kupil opremo za brivnico. Ostalo je le njegovo ime med žrtvami kromberških internirancev.

Sin Ivan iz drugega zakona mojega nonota je komaj šestnajstleten odšel v partizane. Do konca vojne je bil kurir na Primorskem in Notranjskem. Njegova mlajša sestra Palmira je sodelovala kot odraščajoče dekle v odporniškem gibanju.

Kljub viharnim časom, ki so preizkušali ljudi in brusili njihovo voljo, so bili Primorci kot drevo z globokimi koreninami in vejami, ki so se raztezale v širni svet, a ostale zveste svoji zemlji. Tudi moja družina je ena od mnogih primorskih dreves.

Miro Lazar

Misli nad časom

Dolga pohabljena vrsta je objela kepo lepljive ilovice. Zmagovalna vrsta se zdi proti neskončni širjavi ceste, z obeh strani obdane s polji, neznatna. Brigadirske obleke se bratijo z orano mastno glino. Zdi se, da je vrsta zrasla prav iz zemlje in prst oblikovala.

V samotne oblake, okrušene od neba, se je kot dim žrtvenika dvignila žalostinka. Fanfare so hlipale. Prsi je zajel ponos na herojsko preteklost. Zdelo se mi je, da čutim korake onih, ki so stopali smrti čez lepljivo dlan. Z roko na ugrizu svinčenke so zadnjič razprli oči. Prav vso svetlobo dneva so hoteli ponesti s seboj. Iz brona, vliti z navdihnjeno idejo velikega umetnika, so se zlili z zemljo. Sledi govor. Zrak vpija besede. Le tu in tam kaka scefrana misel zastoji med vrste brigadirjev. Tudi njemu, komandantu, se od radosti svetlikajo oči, ko v sončnem zatonu posluša poročila komandirjev. Mlad je, s še zasanjanimi očmi, in poln energije. Z njim smo sanjali tudi mi vsi, v teh sanjah se je rojevalo naše mesto Nova Gorica.

Spomenik delovnim brigadam v Novi Gorici

To je utrinek iz spominov, ko so me moji starejši vaščani peljali v dolino, kjer so mladinske delovne brigade vihtele krampe.
Bil sem ciciban, pionir, bil sem eden od predstavnikov takratnega časa. Nisem vedel, kaj se pravzaprav dogaja. Otroci smo pač v otroški brezbrižnosti živeli v nekem zaupanju, da nam bo lepo. Kot zasanjani smo se prepustili času, ko se je porodila zamisel o gradnji mesta, ki bo stalo tik ob meji, ki se bo pravzaprav dotikalo Gorice, izgubljenega gospodarskega in kulturnega središča goriške pokrajine.
Rekli so: ZGRADILI NAJ BI NEKAJ VELIKEGA, LEPEGA IN PONOSNEGA, NEKAJ, KAR BI SIJALO PREKO MEJE…
In decembra 1947 so prišle mladinske delovne brigade, ki so se odzvale klicu domovine za pomoč takratnim skromnim gradbenim podjetjem. Za veličasten sprejem brigad pa so poskrbeli SKOJ-evci in domačini.

Martin Mačus

Proslava ob 60. obletnici mesta, septembra 2008

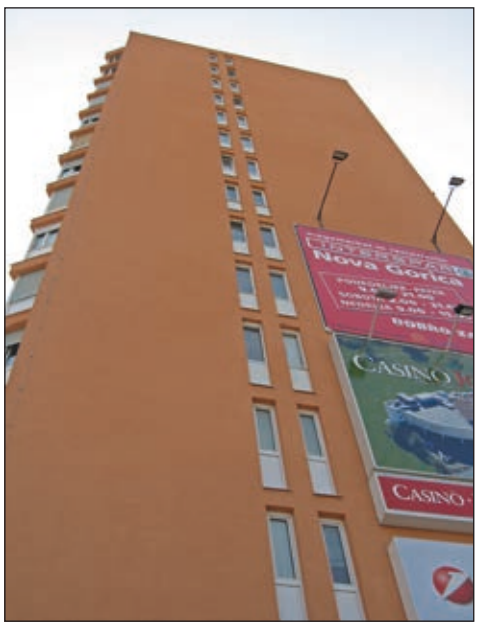

Nebotičnik, zgradili naj bi nekaj velikega

KULTURA

Tradicionalni novoletni koncert MoPZ Kromberški Vodopivci

Kot je že tradicija, je tudi letos MoPZ Kromberški Vodopivci (na sliki) v kromberški cerkvi pripravil novoletni koncert.

Letos se je to zgodilo 11. januarja in polna cerkev navdušenih poslušalcev je dokaz, da so ljudje željni prireditev. Zbrane je nagovoril predsednik krajevne skupnosti dr. Robert Golob, poleg domačega moškega pevskega zbora pa so kot gostje nastopili pevci Grgarske vokalne skupine pod vodstvom Andre-

ja Filipiča in ob spremljavi organistke Mirjam Furlan.
Koncert sta popestrili še domači flavtistki Tina Loverčič in Tina Ušaj (na sliki), program pa sta oblikovali Jana Loverčič in Mirjam Komel, ki je prireditev tudi povezovala. Seveda gre zahvala vodji MoPZ mag. Vojku Pavlinu in predsedniku zbora Petru Zavrtaniku. Bil je prijeten večer in takih si še želimo.

Nadja Ratko

Francu Bogolinu v spomin

Konec preteklega leta nas je razžalostila vest, da je preminil Franc Bogolin, zborovodja Moškega pevskega zbora Kromberški Vodopivci med letoma 1995 in 1999. Zapustil nas je v 84. letu. Kdor ga je poznal, je vedel, s kakšno požrtvovalnostjo in predanostjo se je posvečal zborovskemu petju.

Franc Bogolin je bil rojen na Libni v bližini Krškega. Posavski konec se mu je globoko vtisnil v spomin in življenjske usode posameznikov je opisal v dveh knjigah z naslovom Svod časa. Po drugi svetovni vojni, med katero je okusil tudi delovno taborišče v Nemčiji, se je ob svojem poklicnem delu ljubiteljsko začel ukvarjati z zborovsko glasbo in je vodil različne zbore. Pozneje ga je z ljubljanskega konca večkrat prineslo na Goriško, od koder je bila njegova žena. V Lokah se je pogosto mudil na svoji parceli in spoznal domačine. Ni mu šlo v račun precejšnje kulturno mrtvilo v kraju, v katerem je skoraj pol stoletja služboval Vinko Vodopivec. Kromberk in Loke sta bila do srede sedemdesetih let pevsko še precej razgibana, nakar je na srečo preživela in še živi Vodopivčeva cerkvena glasba po zaslugi organistinj in cerkvenega pevskega zbora. Kar se pa posvetne glasbe tiče - zakaj bi nas o Vodopivčevih pesmih morali seznanjati zbori iz drugih krajev?

Tako sta razmišljala z Leopoldom Hvaličem in poskrbela sta, da je konec leta 1995 začel s petjem moški sestav, ki si je nadel novo ime – Kromberški Vodopivci. Decembra tega leta se je nekaj mož in fantov zbralo v Lokah pri Poldinu, ki je širokosrčno ponudil prostor za vaje. V zametku Kronike, ki jo je začel pisati, je Franc Bogolin šaljivo zapisal: »Dihanje, prepona ... ojoj, kaj vsega je zahteval. Da je vse to potrebno? Za intonacijo mi rabimo kozarec, za terco drugega, pri tretjem je že akord čist. Nič – tri, štiri, gremo!« Občudovanja vreden je bil njegov trud, saj je prihajal k nam vodit vaje iz Šentvida nad Ljubljano.

Sčasoma so pevci stopili na oder in zapeli, skoraj vedno tudi kakšno Vodopivčevo, najprej doma, nato pa tudi v drugih goriško primorskih krajih, pot pa je vodila tudi na Vodnikovo domačijo v Ljubljani. Poleg vodenja zbora je Bogolin večkrat oblikoval kulturni program, predvsem na novoletnih koncertih od leta 1997 do 1999. Ob nastopih je med uvodne besede zapisal: »Ni(smo) skupina, znana po bleščečih nastopih in potovanjih po svetu. S(m)o bolj fantje z vasi. Jim bo praznino, ki je nastala na vasi, uspelo zapolniti? ... Podali so se na negotovo pot, na kateri bo premnogokrat aplavz poslušalcev, tisti posredni stik roke na daljavo, edino plačilo za trud.« Leta 1999 se je zaradi zdravstvenih razlogov umaknil.

Zbor v prenovljeni sestavi (od konca

leta 2002) rad zapoje kakšno njegovo priredbo, najraje pa *Pesem najlepši* (*Tebi naj se glasi*). Kmalu po njegovi smrti se je naš zbor podal v Kranj, kamor nas je povabil Moški pevski zbor Maj, in na poti smo se ustavili na njegovem grobu v Šmartnem pod Šmarno goro. Razlegla se je narodna *Pozimi pa rožice ne cveto* v Bogolinovi priredbi … Tudi na letošnjem božično-novoletnem koncertu v kromberški cerkvi smo se ga spomnili. Danes, ko nas življenje v visokih valovih premetava sem ter tja in nam dostikrat dopoveduje, naj se vsak zapira v svoj kotiček in skrbi le zase, se morda zdi marsikomu Bogolinovo požrtvovalno delo za naš kraj čudno. Pa ni .... S to zavestjo se ga vsi, ki smo ga poznali in cenili njegov trud, s hvaležnostjo spominjamo.

Moški pevski zbor
Kromberški Vodopivci

ŠPORT

Športno društvo Kromberk-Loke

Pomlad je pravi čas za prebujanje in obujanje preteklih projektov in dejavnosti. Na nek način je to spet dobra priložnost za ponovno druženje in skupno delo. Najbrž prav zaradi tega Športno društvo Kromberk-Loke začne aktivneje delovati spomladi, ko tudi vreme in narava vabita ven iz brlogov in vsakdanje rutine življenja.

Postavitev mlaja je zahtevno delo

Tako sta že za nami dva dogodka, ki pomenita lepo priložnost za druženje in skupno zabavo. Pravzaprav smo se lotili še drugih obveznosti in priprav, da bomo lahko čez poletje uživali prosti čas. Tako smo poleg pohoda na Škabrijel in postavitve mlaja v Kromberku uredili še okolico igrišča in ga s postavitvijo mreže za odbojko na mivki tudi odprli. Pohoda na Škabrijel se je 19. aprila kljub drugim podobnim dogodkom na isti dan in sumljivemu vremenu odpravilo prek sto pohodnikov, ki so pri malici ob kromberškem gradu izražali svoje zadovoljstvo. To pomeni, da smo dosegli naš cilj. Postavitev mlaja pri cerkvi na predvečer prvega maja je prav tako postal že tradicionalni dogodek, letos popestren še s prižiganjem kresa in glasbo Marjana Kralja. Pri postavitvi mlaja je sodelovalo več kot 30 ljudi in spet je bila priložnost, da se pozabavamo, plešemo in uživamo.

Pomembno pa je, da bo na igrišču red in da se bo vsak ukvarjal s športom, ki mu ustreza. Le tako bomo na igrišču uživali. Odslej bodo na oglasnih tablah v Kromberku in Lokah obvestila, ki bodo krajane seznanjala z našimi aktivnostmi in morda bomo še koga privabili za pomoč pri kakšnem projektu. Sodelovanje je zelo preprosto, druženje ima samo prednosti in pomoč je več kot dobrodošla.

Na igrišče ste seveda vabljeni vsi, tako majhni otroci, za katere je urejeno otroško igrišče, večji otroci, pubertetniki in mladina, ki se večkrat pritožujejo, da nimajo kam, pa še odraslejša mladina, ki tudi rabi oddih in druženje z znanci in prijatelji. Igrišče je razsvetljeno, tako ni bojazni, da bi se moralo druženje prezgodaj zaključiti.

Preko zabavnega druženja se bomo bolje spoznali in tako lažje združili moči in pristopili k naslednji fazi dokončanja igrišča, ki naj bi postalo zbirna točka za stare in mlade.

20. junija se bomo kot običajno zbrali na krajevnem prazniku Kromberka in Lok. Letos bo prizorišče pri kromberškem gradu in prepričani smo, da bo nova lokacija prinesla marsikaj zanimivega in bo morda postala celo tradicionalna. O podrobnostih pa na oglasnih deskah.

Lepo vabljeni krajani Kromberka in Lok.

Boštjan Bensa

Kres je razveselil stare in mlade

Mitja Kosovelj ponovno zmagovalec

O Naš uspešni maratonec tudi v letošnjem letu niza vrsto zmag in odličnih uvrstitev na različnih tekmovanjih v maratonu. Eno najodmevnejših je dosegel 16. maja na MARATONU TREH SRC v Radencih, kjer se je v maratonu na 42,195 km s časom 2 uri 23 minut 10 sek zavihtel na prvo zmagovalno stopničko. Čestitamo!

ut

URADNE URE predsednika KS KROMBERK-LOKE dr. Roberta Goloba so vsak PETEK od 13. do 15. ure v prostorih Istrabenz Gorenje na Tumovi ulici 5 v Novi Gorici. V tem času lahko pokličete tudi po telefonu: 33 11 974.

OBNOVA IN UREDITEV DOMA KS KROMBERK-LOKE

Zbiramo idejne rešitve za obnovo in ureditev doma KS Kromberk-Loke.

Izbrani projekti bodo nagrajeni:
- **1. nagrada 1.000 eur**
- **2. nagrada 300 eur**
- **3. nagrada 150 eur**

Predloge pošljite v zapečateni kuverti na naslov:
KS Kromberk-Loke,
Ulica V. Vodopivca 72,
Kromberk,
5000 Nova Gorica,
z oznako »dom KS«.

Rok za oddajo je: 31.8.2009

NAŠA MLADINA

Čričkove novice

Zaradi velikega povpraševanja po vzgoji in varstvu otrok se je po novem letu naš vrtec obogatil še za eno jasično skupino. S tem se je spremenila prostorska ureditev v vrtcu, saj smo zapolnili tudi večnamenski prostor. Novo skupino smo z veseljem sprejeli in si želimo, da bi tudi v novem šolskem letu ostalo šest skupin.

Po novem letu smo poskrbeli za pester program dejavnosti, tako da našim najmlajšim ni bilo niti malo dolgčas.
Komaj je dedek Mraz odšel, že smo praznovali kulturni praznik. Izvajali smo dejavnosti, ki nam razvijajo čut pripadnosti domovini. Prebirali smo Prešernove pesmi, se pogovarjali o domovini, se učili domovinske pesmi, zbirali razna slikovna in tekstovna gradiva, na to temo izdelali plakat ter pripravili kotiček kulture. Nato pa smo se začeli pripravljati na pustno rajanje. Pogovarjali smo se o pomenu pustnega običaja skozi pesmi, pogovore, izdelovanje mask in okraševanje prostorov, v vrtcu je vladalo veselo vzdušje. Starejša skupina pa se je udeležila pustnega rajanja v Novi Gorici. Drugi smo s sprehodi po ulicah Kromberka prinašali veselje krajanom.
S projektom Sejem dobrote, ki se je odvijal v Vidmu 15. marca, smo se pridružili UNICEF-ovi pobudi zbiranja igrač, ki smo jih na sejmu prodajali in z izkupičkom nekoliko polepšali življenje otrokom v Sudanu. Sejma dobrote so se udeležili tudi predstavniki staršev in otroci iz našega vrtca. Igrače, ki niso bile prodane na sejmu, smo ponudili na dnevu prostovoljstva, ki se je odvijal 21. aprila na Bevkovem trgu v Novi Gorici.
Poleg vseh projektov in dejavnosti smo se v mesecu marcu posvetili tudi družinam naših otrok in v ta namen izvedli delavnice s starši. Skupaj smo likovno ustvarjali in pri tem zelo uživali.
Preko celega leta se združujejo vse starostne skupine pri glasbenih uricah. S pesmicami, ki se jih naučimo, si polepšamo dopoldneve in različna praznovanja (pust, prvi dan pomladi, zaključek šolskega leta, rojstne dneve,…)
V tem času so nas obiskali lutkarji, policist, gasilci, ki so še dodatno obogatili naš program.
Pri vsem tem pa nismo pozabili na naš osnovni cilj, ki smo si ga zastavili na začetku šolskega leta.
Leto se hitro izteka in z otroki se že pripravljamo na zaključek, ki ga bomo izvedli v juniju. Obeležili ga bomo z nastopi otrok iz vseh starostnih skupin s pesmicami, deklamacijami, plesom.
Poleg skupnega zaključka so se v nekaterih skupinah odločili tudi za izlete: na Bled, v Dolje pri Tolminu,…
Skupina Srnice se bo od vrtca poslovila in v jeseni prestopila šolski prag. Želimo jim veliko uspehov in prijetnega počutja v šoli, vsem otrokom in staršem pa prijetne počitnice.

Vzgojiteljice Vrtca, enota Črček

Uspešno zastopali državo

Č lan ekipe Tehniškega šolskega centra (TŠC) Nova Gorica, ki se je konec septembra lani uspešno odrezala na evropskem tekmovanju Euroskills v Rotterdamu na Nizozemskem, je bil tudi Damberčan Andraž Prinčič.

Na prvem evropskem tekmovanju poklicev se je pomerilo več kot 400 udeležencev iz 30 evropskih držav. Tekmovanje je bilo razdeljeno na šest različnih kategorij in v vseh kategorijah je potekala vrsta aktivnosti, kjer so sodelovali ljudje z različnimi poklici.

Slovenija je bila prvič na takšnem prestižnem tekmovanju in z uspešno udeležbo so tekmovalci pokazali, da sodimo v sam vrh informacijske tehnologije. Čeprav doseženo 6. mesto tega ne izraža, pa so kot novinci prejeli ogromno pohval tujih delegatov in sodnikov.

Trije študenti prvega letnika višješolskega študijskega programa informatika na Višji strokovni šoli pri TŠC, med katerimi je bil tudi **Andraž Prinčič** ter dijak 4. letnika programa računalniški elektrotehnik, so zaslužni za doseženo šesto mesto. Seveda pa so jim pri tem pomagali prof. Milan Podbršček, glavni mentor tekmovalne ekipe, Uroš Gaberšček in drugi profesorji Višje strokovne šole ter učitelji elektro in računalniške šole. Ekipa se lahko pohvali tudi s tem, da je postavila nova merila pri točkovanju predstavitve celotnega projekta, ki ga je podala vodja ekipe Valentina Furjan. Prav tako pa sta se dva člana ekipe, Valentina Furjan kot Office Specialist/ Project Manager in **Andraž Prinčič** kot Open Source Specialist, uvrstila na visoko 4. mesto v posameznem tekmovanju Office ICT Team.

Urška Testen

Andraž Prinčič je na sliki drugi z leve

V Kromberku vadijo Eternity

V prostorih kromberške krajevne skupnosti se že dobro leto zbirajo in vadijo mladi člani skupine Eternity. Skupina je bila ustanovljena aprila 2008, njegova pobudnika sta bila prva dva člana, ritem kitarist Gregor Bone iz Kromberka in klaviaturist Jure Peternel iz Ajbe.

Odločila sta se, da povabita v band še Gregorjevega mlajšega brata Primoža kot bobnarja, ker je začel kazati veliko zanimanje in sposobnost za bobne. Mesec kasneje so medse povabili še pevko Jasmino Lozar iz Oseka in solo kitarista Jerneja Faganela iz Nove Gorice. Basist Samo Mrak iz Krstenic pri Kanalu se jim je pridružil maja 2009, ko je nadomestil prejšnjega basista. Vse njihove pesmi skladajo Jure, Jernej, Jasmina in Gregor, medtem ko jim besedila v angleškem jeziku piše Jasmina.

V tem času so imeli kar nekaj koncertov. Naj naštejemo samo dva največja: v maju so igrali na Njoki Summer Fest in v Ajdovščini, sodelovali pa bodo tudi na kromberškem krajevnem prazniku, in sicer v okviru Paranoid Open Air.

Skupina je pred kratkim izdala demo CD z naslovom What keeps us alive. Sicer pa njihove pesmi lahko poslušate tudi na myspace strani: www.myspace.com/gothicbandeternity. Pravijo, da ne bodo pomišljali,če se pokaže priložnost za odhod v tujino, saj so njihove sanje turneja po Ameriki in skandinavskih državah, od koder prihaja stil glasbe, ki jo igrajo.

Urška Testen

Servisna cona zatrpana z avtomobili

Skrajni zahodni del Ulice Vinka Vodopivca za pešce pogosto predstavlja nevaren avtomobilski poligon. Pločniki so zatrpani z avtomobili tukajšnjih avtomobilskih trgovcev in serviserjev ter njihovih strank. Stanovalci ulice nasproti njih se pritožujejo tako zaradi hrupa kot prehitre vožnje različnih preizkuševalcev vozil, pešci pa zato, ker morajo hoditi po cesti.

Ta del ulice je namreč izredno prehoden, saj za pešce in kolesarje predstavlja najkrajšo pot med Hrastom, Ulico Bratov Hvalič in drugimi tukajšnjih naselij. V kolikor bi se na delu ulice tik pod pokopališčem Sv. Trojice saniralo odprt kanal kanalizacije, bi lahko pridobili prostor za parkiranje avtomobilov, pravijo tukajšnji trgovci avtomobilov.

ut

foto: ut

Zaskrbljeni Damberčani

Pomlad se že nekako nagiba v poletje in v tem času se ljudje raje zadržujemo zunaj. Tudi Damberčani pridno urejamo svoje vrtičke, krasimo cvetlične gredice, in če je le čas, občudujemo zelenje, ki nas obdaja. Le kaj nam manjka, bi lahko rekli.

Prav gotovo se boste nekateri nasmejali, če bom omenila, da problem z damberško cesto še ni končan. To, da je zelo prometna, smo pač sprejeli in s tem živimo. In kaj se bo zgodilo zdaj, ko se bo začela gradnja hiš na zazidalnem območju Bonetovšče – Fajdigovšče? Tam naj bi namreč zgradili okoli petdeset hiš. Bodo tovornjaki prevažali težek gradbeni material po damberški cesti? Kako bodo težki tovornjaki vijugali po tej cesti s tako gostim prometom? Kam se bodo odmikali? Kaj bo z novo cesto? Kaj bo z nami?

foto: ut

Bodo tovornjaki po damberški cesti prevažali težek gradbeni material?

Že zaradi težkih gradbenih del, ki so se odvijala pri gradnji ceste, imamo razpoke na hišah, stopnicah, pločnikih…. To nikogar ne zanima. In zdaj naj prenašamo še promet težkih tovornjakov? Hiše ob cesti se stresajo, ko zapelje mimo tovornjak. Da ne omenimo hrupa, ki ob tem nastane. Za kratek čas se med seboj niti ne slišimo. In če pomislim, da bi se v dnevu to dogajalo petkrat, desetkrat… NE! Tega si Damberčani ne zaslužimo. Morda nas ima kdo za čudake, vendar takšnega življenja ne zmoremo.

Le kakšno vrednost imajo naše hiše in naše bivanje na obrobju mesta, če se moramo kar naprej spopadati z osnovnimi načeli in zakoni, ki jih nekateri, ki o tem odločajo, ne upoštevajo. Župan Mirko Brulc nam je zagotovil, da se bo z gradnjo naselja Bonetovšče – Fajdigovšče začelo šele, ko bo narejena napajalna cesta za to območje. O tej cesti pa ni ne duha, ne sluha. Torej?

Zadnja predstavitev zazidalnega načrta Bonetovšče - Fajdigovšče ni zajemala napajalne ceste. Ali to pomeni, da se bo sprejel zazidalni načrt brez napajalne ceste? Naj zaupamo zagotovilu župana Mirka Brulca, da se bo začelo z gradnjo šele, ko bo zgrajena napajalna cesta? Damberčani smo jasno izrazili svoja stališča in zahteve, pisno in ustno, že v fazi priprave zazidalnega načrta. Hvaležni smo Svetu KS in predsedniku Robertu Golobu, ki razumejo našo problematiko in nas pri tem podpirajo.

Če ozremo v čas pred nekaj desetletij, se bodo nekateri spomnili, da je bila podoba damberške ceste precej drugačna. Iz kolovozne poti se je počasi spreminjala, se širila in se vedno bolj zajedala v zemljišča mejašev. Danes po njej prevozi dnevno ogromno avtomobilov, zato za pešce in kolesarje ni najbolj primerna. Še manj pa ustreza težkim tovornjakom, ki bi jo v kratkem času prav gotovo uničili. Že za zdajšnji promet se bomo zavzeli in zahtevali omejitev tovora.

Mogoče se bo o nas še govorilo, saj nikakor ne bomo dovolili, da bi nam tovornjaki uničevali dostojen in kolikor toliko zdrav način življenja.

Mira Lazar

Kdaj v Loke boljša cesta?

Krajani Lok že leta čakajo na širitev ceste v njihov kraj. Glavna cesta skozi naselje in ceste, ki povezujejo posamezne zaselke, so neurejene, ozke in nepregledne. Ne ustrezajo osnovnim kriterijem in potrebam varnega prometa.

O tem problemu so že 16. decembra 2003 pisno seznanili Svet KS Kromberk-Loke, a pravijo, da do danes nanj še niso prejeli odgovora. V pismu predlagajo, da se pristopi k sistemskemu reševanju problematike predvsem zato, da bi bili učinkovitejši in bi potrebe usklajevali s finančnimi zmožnostmi.

Cesta v Loke je potrebna temeljite rekonstrukcije

Rekonstrukcija naj bi potekala postopoma, po fazah:

- ureditev prometnega režima in cestne signalizacije
- izdelava katastrskega načrta za cestno infrastrukturo v skladu z idejnim projektom in prostorskim planom
- zagotovitev potrebnega zemljišča za cesto z menjavo ali odkupom
- postopna rekonstrukcija ceste

V pismu pravijo, da so pri reševanju pripravljeni aktivno sodelovati.
Glede na to, da je od navedene pobude minilo že več kot pet let, krajani od zdajšnjega vodstva KS Kromberk-Loke pričakujejo pojasnilo, ali je bilo na tem projektu dozdaj že kaj narejeno.

Urška Testen

V Kromberku in Lokah še vedno nimamo ločenega zbiranja odpadkov!

Čeprav sta Kromberk in Loke prva neposredna soseda pooblaščenega zbiralca odpadkov na Goriškem, v naših zaselkih še vedno nimamo ločenega zbiranja. Kot da se novi časi, nove smernice na področju ekologije nas ne dotikajo.
O vzrokih za to, bomo pisali v prihodnji številki.

ut

Ob propadu MIP-a

Javnost je zadnje mesece zgrožena spremljala dogajanje ob stečaju MIP-a. Nedoumljivo je, da se je moglo kaj takega dogoditi v dejavnosti, kot je prehrambena industrija. Izgovori o gospodarski krizi, s katerimi so nam pred stečajem polnili glave lastniki Mipa, so iz trte zviti. A ne bomo sodili, le upamo lahko, da bo roka pravice naredila, kar mora.

foto: ut

Že prvi pogled okolica Mipa ni več tako urejena kot nekoč

Kromberčani in Ločani so tako Živinopromet kot kasnejši MIP vedno imeli za svojega. Kot s tovarno Meblo so bile tudi z MIP-om povezane mnoge družine. Tovarni sta jim dajali kruha, saj sta obe dejansko rasli s krajem, bili sta njegov sestavni del. Ali je mogla enaka usoda doleteti obe?

Kratka osvežitev zgodovine MIP-a

Čeprav nekateri viri kažejo, da so bili zametki Mipa že leta 1945, ko je na območju Vipavske doline delovala poslovalnica pokrajinskega podjetja Promes Postojna, se za ustanovno šteje leto 1947. Takrat je bilo v Ajdovščini ustanovljeno podjetje Meso mleko z nalogo odkupa živine in mleka ter preskrbe prebivalstva s tema proizvodoma. Prav iz poslovalnice v Solkanu se je razvil poznejši Promes, nato Živinoodkup in leta 1950 Živinopromet Gorica, ki je nosil to ime vse do 1977, ko se je preimenoval v Mesna industrija Primorske – MIP.

Razvoj podjetja je skozi desetletja prinašal nenehen vzpon. Že v začetku petdesetih let se je odpiralo mesnice in že takrat začelo s proizvodnjo paradnega izdelka, mortadele. V Kromberk se je tedanji Živinopromet preselil delno že leta 1957, ko so na zdajšnji lokaciji zgradili hlev za živino, leta 1963 pa v celoti, saj so dogradili novo klavnico in upravne prostore. Leta 1971 so začeli s proizvodnjo kraškega pršuta. Velik razmah je pomenila izgradnja nove hladilnice v letu 1976, kar je bila odskočna deska za vzpon podjetja v nadaljnjih dvajsetih letih. Že v osemdesetih letih je bila MIP-ova klavnica ena najmodernejših v Evropi, podjetje je nenehno vlagalo v razvoj novih tehnologij, gradilo nove obrate, tako na sedežu v Kromberku kot v Tolminu in Kobjeglavi na Krasu, hkrati pa širilo mrežo svojih prodajaln in skladišč ter utrjevalo kakovostne blagovne znamke.

Devetdeseta leta so prinesla lastninsko preoblikovanje MIP-a. Postal je delniška družba z razpršeno lastninsko strukturo in v taki obliki posloval do leta 2003, ko je bil opravljen prevzem družine Volk, ki je preko povezanih družb postala večinski lastnik MIP-a.

Kaj se je od takrat dalje dogajalo v MIP-u, nekdanji zaposleni neradi govorijo. Kljub izgubi dela nočejo govoriti in se izpostavljati javnosti. Večinoma sta prisotna strah in boleče razočaranje nad tem, kar se je zgodilo z njihovim podjetjem. Gradili so ga vsa leta, se odpovedovali na račun razvoja, predvsem pa v zadnjih letih prestajali mnoga šikaniranja in nemočni spremljali ukrepe, ki so vodili podjetje v prepad.

Nekatere pa so nam le povedale

Upokojenka **Jožica Hvalič** je bila v MIP-u zaposlena 23 let, medtem ko je bil njen pokojni mož Pepi polnih 40 let, vse od ustanovitve dalje: »Oba sva bila z dušo in telesom za podjetje. Imela sva delo, da sva si lahko ustvarila družino, zgradila dom. Spominjam se, da sem takoj, ko so zazidali hlev v Kromberku, hodila vsak dan molst krave. Pa takrat tam sploh še nisem bila zaposlena. Ko sem se zaposlila, sem delala različna dela, od čistilke, do delavke v kuhinji in pralnici. Rada sem

delala in nikakor ne morem verjeti, kaj se je zdaj zgodilo z MIP-om. Najhuje mi je, da so ljudje ostali na cesti in nimajo sredstev za preživetje.«

Romana Peršolja se je na MIP-u zaposlila pred 33 leti. Bila je med tistimi, ki je že pred dvema letoma okusila ukrepe ob zapiranju posameznih delov tovarne: »Najprej sem pristala na zavodu, potem pa sem imela srečo, da sem se upokojila. Z zaskrbljenostjo smo zaposleni spremljali ukrepe lastnikov že ko so 30. aprila 2007 zapirali klavnico, potem so zaprli menzo in jo oddali zunanjim izvajalcem. Nazadnje so oddali tudi pralnico, kjer sem delala zadnji desetletji. S sodelavko sva ostali na cesti. Tak način ravnanja ni mogel prinesti drugega kot stečaj. Sprašujem se, kje je odgovornost in vest tistih, ki so to storili. Toliko zaposlenih je ostalo na cesti, pa nihče nič. Povem lahko le, da je bilo v MIP-u vedno dobro, imeli smo veliko dela, radi smo delali, bili smo enotni, tudi ko je bilo treba delati kaj več.«

Jožica Pavlin je bila v MP-u zaposlena v računovodstvu trideset let. 25. aprila 2009 je bila med tistimi, ki so prejeli delovno knjižico in z njo odšli na zavod: »Ne najdem besed, s katerimi bi izrazila svoj gnev, razočaranje in žalost. Delali smo pošteno, bili vedno enoten kolektiv v dobrem in slabem, vsemu smo se odpovedovali, a lastniki so nas izdali. Tako kot jaz tudi moji sodelavci upajo, da bodo storilci primerno kaznovani za svoja dejanja. Odgovarjati bi moral tudi nadzorni svet, ki je po mojem mnenju enako kriv za stečaj. Razočarana sem nad zdajšnjo vlado, občino in tudi krajevno skupnostjo, saj bi v našem primeru morali ukrepati pred stečajem podjetja. A nihče nič. Prekinjena je 60-letna tradicija mesne proizvodnje v našem okolju, izgubljene in prodane so z žulji delavcev grajene blagovne znamke. Kljub vsemu si vsi želimo, da bi se stečaj čimprej rešil in bi bila spet vzpostavljena proizvodnja, da bi delavci lahko ponovno začeli delati«.

Naj zaključim z mislijo o poduku pripovedke o kozi, volku in zeljnati glavi. Pri tem sem prepričana, da tega poduka »reševalci« pred šestimi leti niso vzeli prav nič v obzir.

Urška Testen

ZGODBA O HIŠI

V našem časopisu uvajamo novo serijo člankov pod naslovom Zgodba o hiši. Poiskali bomo hiše, poizvedeli in zapisali njihove zgodbe: zanimive, pestre, razburljive, skrivnostne, nenavadne, bogate in tudi povsem vsakdanje in skromne; vse pa vredne zapisa in našega spomina. Zgodba o hiši je tudi zgodba o ljudeh in nekem času.

Pri Zaletelovih

To je kratka zgodba o hiši v Lokah, ki jo je zapisal Uroš Leban kot seminarsko nalogo v drugem letniku gimnazije.

Iz Kromberka se mimo Pelozovih obratov peljemo do drugega križišča in tu zavijemo čez most. Gremo v hrib, mimo velikih vinogradov na desni in majhnega potočka na levi. Kmalu bomo na zaraščenem pobočju pod košatimi in grčavimi hrasti zagledali Zaletelovo hišo. Ne toliko nazaj je opuščena čakala, da postane nekomu dom. Čar Zaletelove domačije je, da je ohranila nekatere elemente tipičnih primorskih hiš tega območja. Lesen, razpotegnjen *gank* čez celo dolžino hiše in lesene zunanje *štejnge,* ki so vodile v zgornje prostore, so prav gotovo eden od prepoznavnih znakov primorskega stavbarstva polpretekle dobe. Hiše so bile običajno dolge in ozke: Zaletelova hiša meri v dolžino okoli dvajset metrov, v širino pa le tri metre in nekaj več. Sestavni del hiše sta bila tudi senik in klet, v katera so vodila polna lesena vrata. Vodo so imeli Zaletelovi v bližnjem izviru.

foto: ut

Po pripovedih naj bi bila hiša stara preko tristo let, kar je za Kromberk in Loke prava dragocenost, ker je večino starih domačij teh krajev zbrisala prva svetovna vojna. Prvi lastniki so neznani. Morebiti bi jih v arhivskih dokumentih lahko izbrskali. Leta 1920 se je v hišo vselila družina Zaletel z gospodarjem Janezom iz Brd. Zanimiva je ljudska razlaga njihovega priimka. Nastal naj bi iz zaletavega značaja nekaterih članov družine. Kmetijo so dobili Zaletelovi v najem od grofa Coroninija, zato so ljudje govorili, da so grofovski kmetje. Od zemlje so grofu dajali del pridelkov. V novi Jugoslaviji so Zaletelovi dobili kmetijo in ohišnico v trajno last. Po letu 1990, ko je umrla zadnja Zaletelova prebivalka hiše, so dediči sklenili hišo prodati. Z novimi gospodarji se začenja nova zgodba hiše številka 5 v Lokah.

Priredila ***Katja Mahorčič***

Popravilo zvonika v Kromberku

Ne le naravovarstveniki, ampak tudi vsak iskren človek, ki mu ni vseeno, kaj se dogaja okrog njega, lahko ugotavlja, da je s človekovim odnosom do narave nekaj zelo narobe. Ker se človek obnaša preveč oblastno in posestniško do narave, ki naj mu vedno, povsod in na vse načine le služi, zato se, po logiki vzroka in posledice, tudi narava odziva nenavadno. Mnogi znanstveniki zato opozarjajo na neobičajne naravne katastrofe. Res je bilo v zemeljski zgodovini že nešteto naravnih ujm, od potresov pa do poplav, neurij, sušnih obdobij itd. V zadnjem času pa opozarjajo ekologi na pogostost in intenzivnost teh pojavov, ki jih, vsaj v določenem odstotku, lahko naravnost pripišemo človekovemu nemarnemu odnosu do narave. Tem nenavadnim »reakcijam« narave lahko prištejemo tudi lanskoletna neurja, ki so povzročila toliko škode tudi po Sloveniji.

V lanskih poletnih neurjih je izredno močan udar strele kar dvakrat prizadel tudi zvonik naše župnijske cerkve v Kromberku. Prvič je v začetku julija prizadel električno napeljavo in prizadel elektroniko avtomatskega električnega zvonjenja, pokvaril elektromotor, ki je poganjal kazalce na uri zvonika in celo prežgal, sicer izklopljeno električno ozvočenje v cerkvi. Pri drugem udaru strele, kakega pol meseca kasneje, je bilo prizadeto ostrešje zvonika, saj je odpadel del strehe in na nekaj mestih tudi betonski napušč ob vrhnjem robu zvonika.
Z Župnijskim gospodarskim svetom smo kar hitro poiskali strokovnjake, ki so popravili in obnovili električno zvonjenje in ozvočenje v cerkvi. Po pregledu škode pa smo, tudi s pomočjo

predstavnika Škofijske gradbene službe, ugotovili, da bo najbolj prav strokovno pristopiti ne le k popravilu nastale škode, ampak popraviti zvonik v celoti in tako odpraviti nepravilnosti in pomanjkljivosti, ki so se nabirale več desetletij.
Ob popisu načrtovanih del in popravil se je spisek načrtovanih opravil kar daljšal. Po nasvetu Škofijske gradbene službe smo zaprosili za več ponudb in končno izbrali izvajalca Batiča iz Ajdovščine, da z raznimi podizvajalci (zidarji, krovci, tesarji, pleskarji, obdelovalci pločevine) začne celostno sanacijo zvonika.

Jeseni so najprej postavili in utrdili zidarski oder, kar pa ni bilo tako preprosto, kot zgleda od daleč, saj je segal kar 32 metrov v višino z dodatnima dvema metroma varovalne ograje.
Ob odstranitvi strešne kritine so zidarji ugotovili, da je leseno ostrešje v celoti uničeno zaradi zamakanja in so ga morali zamenjati. Tudi križ na vrhu zvonika, na katerega je pripet lovilec strele, je bil uničen od rje in je domačin Simon v nekaj dneh izdelal novega, da so ga zidarji učvrstili v betonski nosilec pred koncem prekrivanja strehe. Mojster strelovodne napeljave je z vrha zvonika napeljal dva odvoda strele, ki ju je spojil z v zemljo vkopano strelovodno napeljavo. Z nerjavečo pločevino je mojster obrobil vse odprte kamnite in betonske dele, še posebej spoje karnižev in police okenskih odprtin. Pleskarji so najprej sanirali fasado, jo prevlekli z odpornim premazom in končno prevlekli s primerno fasadno barvo. Barvno so tudi obnovili severno urno polje, da bi vanj postavili mehanizem kazalcev, ki je na tej strani manjkal.

Zidarski oder ob zvoniku kromberške cerkve je segal kar 32 m v višino.

Istočasno je mojster iz Cerknice pripravil in montiral urni mehanizem na severni strani zvonika ter sinhroniziral vse urine kazalce. Po odstranitvi zidarskega odra v tednu pred božičem so izvajalci še počistili okolico in okrog zvonika uredili pločnik iz pranih plošč. Končno so še z železnimi nosilci utrdili leseno stopnišče v notranjosti zvonika in uredili električne priključke za enofazni in trifazni tok ob vhodnih vratih v notranjosti zvonika.
Tako se zdaj lahko veselimo ob opravljenem delu, saj prinaša tudi zboljšanje in polepšanje zvonika kot sestavnega dela naše župnijske cerkve, ki je lahko v ponos zanamcem.

Cvetko Valič, župnik

Naslednja številka bo izšla v decembru 2009. K sodelovanju vabimo nove dopisnike, predvsem tiste, ki ste pripravljeni pisati o aktualnih dogodkih in problemih v naši krajevni skupnosti. Prispevka oddajte do 31. oktobra na sedež uredništva.

STRAN, glasilo Krajevne skupnosti Kromberk
Sedež uredništva: Ulica Vinka Vodopivca 72, Kromberk, 5000 Nova Gorica
Predstavnik: dr. Robert Golob, predsednik Sveta KS Kromberk
Uredniški odbor:
mag. Barbara Hvalič Erzetič, Mirjana Jerončič, Barbara Komočar, Martin Mačus, Katja Mahorčič, mag. Vojko Pavlin, Nadja Ratko

Odgovorna urednica: Urška Testen
Jezikovni pregled: Katarina Vuga
Oblikovanje: Miro Lazar
Oblikovanje logotipa: Miro Lazar
DTP: A-media d.o.o.
Tisk: Dean Bezeljak s.p.
Naklada: 700

SESTAVLJENKA “iz domačih logov”

Črke na oštevilčenih poljih dajo geslo, ki bi ga moral sleherni spoštovati. Pri reševanju so vam v pomoč začetne črke.

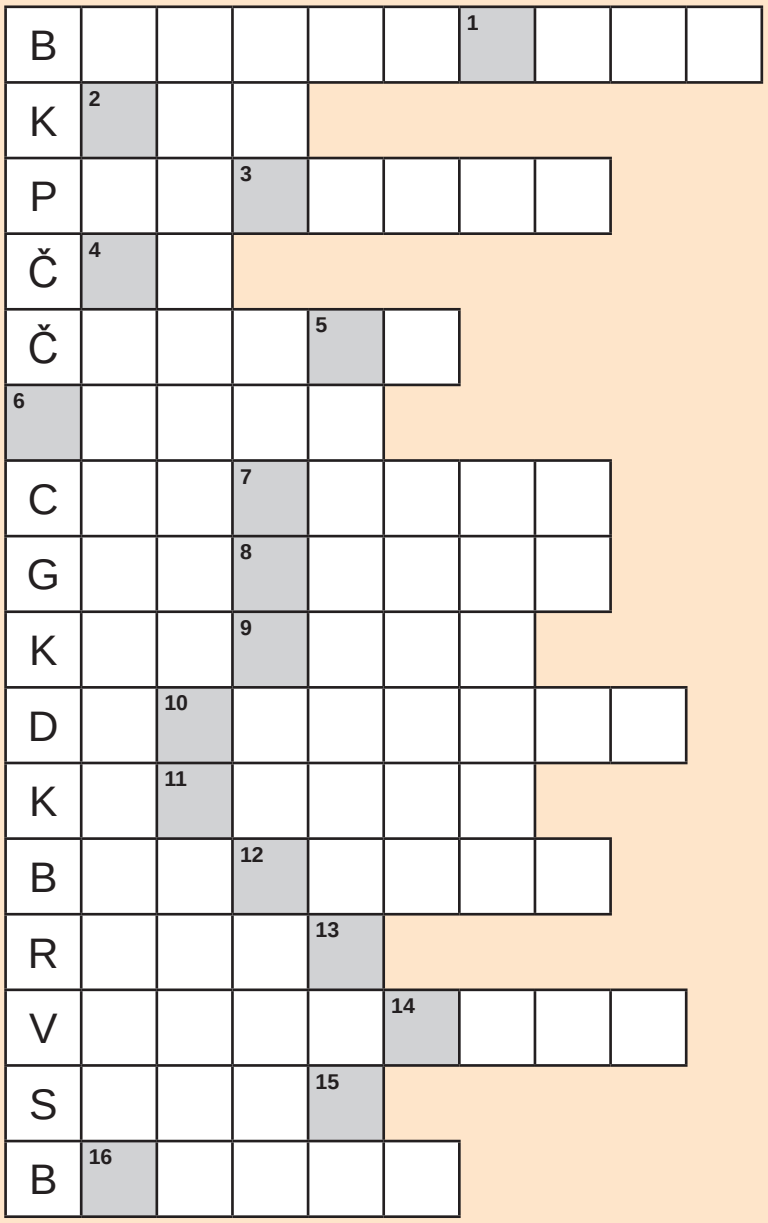

1. Ohranjeno ime zaselka pod Škabrijelom, povezano s priimkom Bone.
2. Priljubljena, žal pozabljena, otroška igra zbijanja pločevinke s »šplekami«. Iz enakih črk kot KOGA?
3. Ime zaselka pod robom Danijela (dve besedi).
4. Včasih se je v maju vsak večer oglašal na bližnji lipi, hrastu ali orehu.
5. Slasten sadež pomladi, ki najprej dozori v prisojnih Lokah.
6. Žabja zalega jajčec v mrenasti kepi, včasih značilnost Palud.
7. Ugledna grofovska rodbina, ki je do druge svetovne vojne živela na njim priljubljenem gradu Kromberk.
8. Tip prazgodovinskega utrjenega naselja; na Sv. Katarini je ohranjen del obrambnega nasipa (obzidja)
9. Del zaščitnega sistema soške fronte, zvrtan v skalnati svet Škabrijela.
10. Kar podedujemo.
11. Staro ime za predel, kjer so nekdaj imeli Kromberžani trgovino, mesnico, gostilno, trafiko in brivca.
12. Priljubljena primorska igra s kartami, moški so jo igrali v vsaki gostilni in se ob njej tudi sporekli.
13. Priljubljena tradicionalna zelenjava goriške kuhinje: pripravljena s fižolom, jajci, ocvirki
14. Kromberški duhovnik, skladatelj, domoljub, zvest Primorski in njenim ljudem
15. Prvotno ime Kromberka
16. Nekdaj zelo uporaben dvokolesni voziček, na katerem so Kromberžanke in Ločanke vozile zelenjavo, sadje in mleko v Gorico.

GESLO .....

Geslo rešitve sestavljenke napišite na dopisnico, pripišite svoje ime, priimek in naslov ter dopisnico pošljite do 31. 10. 2009 na naslov:

Krajevna skupnost Kromberk-Loke,
Ul. Vinka Vodopivca 72,
Kromberk,
5000 Nova Gorica
s pripisom za časopis Stran.

Tudi tokrat bomo izžrebance nagradili.

Pravilno geslo sestavljenke iz 4. številke časopisa STRAN je:
NAJ BO DOBRO IN SREČNO

Med pravilno izpolnjenimi sestavljenkami je bil izžreban **DARJO MERVIČ, Cesta 15.septembra 16, Nova Gorica.**

Čestitamo!

Nagrado poklanja **RESTAVRACIJA DAM iz Kromberka.** Nagrajenec naj se za koriščenje nagrade – kosila za eno osebo – oglasi v omenjenem lokalu.